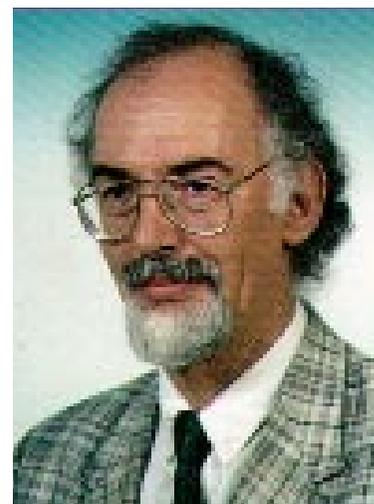

ΟΝΕ: Οι “εντός”, οι “εκτός” και η Ελληνική στρατηγική

Το κείμενο της ομιλίας είχε συνταχθεί λίγες μέρες πριν από την υποτίμηση και την ένταξη της δραχμής στο ΜΣΙ

Π. ΚΑΖΑΚΟΥ

Καθηγήτρια Διεθνών Οικονομικών
και Ευρωπαϊκών Σχέσεων
Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Νόαμ Τσόμσκι, ένας από τους γλωσσολόγους που εξοργίζουν το κατεστημένο στην Αμερική, έλεγε κάποτε ότι για τα θέματα διεθνούς πολιτικής ίσως δεν χρειάζεται να διαθέτουμε τίποτε περισσότερο από τις γνώσεις και τις ικανότητες ενός καλού φιλάθλου. Θα έλεγα ότι αυτό δεν ισχύει για τα θέματα της νομοματικής ενοποίησης και δεν ισχύει γενικά για την οικονομική διάσταση της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Τώρα στο θέμα μας – τις σχέσεις των μελών της πρώτης ομάδας και των υπολοίπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη διαγραφόμενη ελληνική στρατηγική.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το ευρώ είναι ένα μεγάλο σχέδιο της Ευρωπαϊκής οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Η πολιτική του θεμελίωση δεν έγκειται στο ότι είναι “ένα ζήτημα ειρήνης ή πολέμου στην Ευρώπη” όπως δήλωνε λίγο εμφιατικά ο Γερμανός Καγκελάριος Χέλμουτ Κολ. Αυτό το ζήτημα ειρήνης ή πολέμου το έχουν αναλάβει άλλες δυνάμεις, όπως παραδείγματος χάριν οι σύγχρονες τεχνολογίες, και άλλοι θεσμοί, όπως το ΝΑΤΟ. Δεν αποτελεί ωστόσο εγγύηση ότι

δεν θα αντιστραφεί η ευρωπαϊκή ενοποίηση. Όμως με την εισαγωγή του ευρώ γίνεται ένα βήμα που θα επηρεάσει βαθιά τις σχέσεις ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη και **συνδέεται με μεγάλο πολιτικό (και όχι μόνο οικονομικό) ρίσκο.**

Ο “μύθος” της συμμετοχής όλων στην

Οι διατάξεις της συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ΟΝΕ, διαπνέονται εν πολλοίς από τη φιλοσοφία της συνολικής πολιτικής ολοκλήρωσης, σύμφωνα με την οποία όλοι συμμετέχουν

πλήρως σε όλα τα όργανα και στις αποφάσεις για όλα τα θέματα που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα της Ένωσης. Έτσι, η απόφαση σχετικά με το ποιες χώρες είναι έτοιμες να περάσουν στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ και ποιες δεν είναι, πρέπει να ληφθεί από όλους και όχι μόνο από αυτούς που ικανοποιούν τα κριτήρια (ΣυνθΕΕ άρθρο 109j, παραγ. 4).

Αν ένα κράτος-μέλος δεν εκπληρώνει τις αναγκαίες προϋποθέσεις τότε το Συμβούλιο αποφασίζει “ρύθμιση παρέκκλισης” (ΣυνθΕΕ άρθρο 109k, παραγ. 1). Και θα ήθελα να προσθέσω εδώ ότι τόσο ο όρος αυτός όσο και άλλοι που χρησιμοποιούμε όπως, πχ “pre-ins”, υποδηλώνουν ότι δεν πρόκειται για τον κανόνα και ότι η δημιουργούμενη κατάσταση θα είναι μεταβατική, ότι δηλαδή ο τελικός στόχος είναι να συμμετάσχουν όλοι στη Νομισματική Ένωση.

Η φιλοσοφία της πολιτικής ή συνολικής ολοκλήρωσης αντανακλάται και σε πολλές άλλες διατυπώσεις της συνθήκης. Έχει ενδιαφέρον να τις διαβάσει κανένας με προσοχή. Παράδειγμα: Αναφέρεται σε ένα σημείο ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να εγκρίνει την έκδοση χαρτονομισμάτων και κερμάτων – προσέξτε τη διατύπωση – “εντός της Κοινότητας”, όχι δηλαδή μόνο στις συμμετέχουσες χώρες. Και όλες αυτές οι διατυπώσεις εισάγονται παρά τη ρήτρα παρέκκλισης του άρθρου 109. Με τον τρόπο αυτό νομίζω ότι συντηρείται ένας μικρός μύθος, ή από άλλη οπτική γωνία ένα “όραμα”, ότι δηλαδή στη Νομισματική Ένωση θα συμμετάσχουν στην ιδανική περίπτωση τελικά όλα τα κράτη-μέλη.

Βεβαίως μπορούμε να συζητήσουμε αν η ρύθμιση που προβλέπει κοινή απόφαση όλων για το πέρασμα μερικών στο τρίτο στάδιο ή την κατάργηση των παρεκκλίσεων κλπ είναι σωστή ή όχι. Νομίζω ότι είναι σωστή και ανταποκρίνεται στην υπάρχουσα αλληλεξάρτηση των οικονομιών. Αλλά αυτό που έχει σημασία είναι ότι **παρά τη διαδηλούμενη φιλοσοφία, τις προβλεπόμενες διαδικασίες αποφάσεων και τη χρησιμοποιούμενη ορολογία, το Μάαστριχτ άνοιξε το δρόμο για την Ευρώπη των δύο ή περισσότερων ταχυτήτων**. Σκόπιμα επιλέγω τον όρο γιατί ταλαιπώρησε τη δημόσια συζήτηση του τόπου, δεν είναι εύκολο να ξεχαστεί και, άλλωστε κατά την εκτίμησή μου, ανταποκρίνεται σε μία πολύ ρεαλιστική προοπτική.

Η Ευρώπη των δύο ή περισσότερων ταχυτήτων δημιουργεί, κατ’ αρχήν τουλάχιστον, δύο μεγάλες κατηγορίες χωρών που δεν είναι ομοιογενείς, τις “εντός” και τις “εκτός ευρώ”, με διαφορετικές υποχρεώσεις και δικαιώματα στα νέα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδίως στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών.

Από θεσμική άποψη η βασική άμεση συνέπεια της παρέκκλισης ή μη συμμετοχής για όσους επιφύλαξαν στον εαυτό τους το δικαίωμα ν’ αποφασίσουν αργότερα, είναι ότι οι “εκτός” δεν συμμετέχουν στις αποφάσεις που αφορούν το κοινό νόμισμα. Έτσι, παραδείγματος χάριν, οι ισοτιμίες των νομισμάτων που αντικαθίστανται από το ευρώ καθορίζονται χωρίς τις χώρες με παρέκκλιση (άρθρο 109) και το ίδιο ισχύει για τις ισοτιμίες του ευρώ έναντι νομισμάτων τρίτων χωρών. Για σειρά τέτοιων αποφάσεων αργεί κατά τη διατύπωση της Συνθήκης, το δικαίωμα ψήφου των χωρών με παρέκκλιση και των άλλων που εξομοιώνονται σε αυτό το θέμα με τις χώρες με παρέκκλιση. Επίσης, δεν συμμετέχουν στις αποφάσεις για την πολιτική χρήματος στο νομισματικό πυρήνα.

Από οργανωτική άποψη τώρα οι χώρες με παρέκκλιση και οι Κεντρικές τους Τράπεζες δεν συμμετέχουν στα κρίσιμα όργανα των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ενώ οι πολίτες τους δεν μπορούν να είναι μέλη της Διοίκησης). Πάντως οι Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των “εκτός” συμμετέχουν στο Διευρυμένο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας το οποίο υποκαθιστά το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ινστιτούτο. Επίσης, και τελειώνω εδώ αυτήν τη σχηματική και συνοπτική περιγραφή της διαφοράς υποχρεώσεων και δικαιωμάτων, παραπέμπω στο άτυπο Συμβούλιο EURO X στο οποίο φυσικά θα συμμετέχουν μόνο οι χώρες του ευρώ.

Από πολιτική άποψη σημασία έχει ότι η ομάδα των “εκτός” δεν είναι διόλου ομοιογενής και συνεπώς δεν συνιστά κάποιου είδους διαπραγματευτικό μπλοκ. Στην ορολογία του Μάαστριχτ η Ελλάδα ανήκει στην κατηγορία των χωρών με παρέκκλιση, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία με ειδικά πρωτόκολλα επιφύλαξαν στον εαυτό τους το δικαίωμα να αποφασίσουν αργότερα αν θα προσχωρήσουν στη Νομισματική Ένωση ακόμη κι αν εκπληρώνουν τα κριτήρια. Έτσι η προοπτική είναι ότι λόγω πολιτικής βούλησης η σουηδική κορώνα και η βρετανική λίρα θα κυμαίνονται ελεύθερα έναντι του ευρώ, η δανική κορώνα μάλλον θα επιδιώξει μία σταθερή σχέση με το ευρώ όντας ήδη μέλος της ζώνης του μάρκου, ενώ η δραχμή θα κυμαίνεται μεν ελεύθερα αλλά η περίφημη πολιτική βούληση είναι να ενταχθεί.

Ας προσθέσουμε ένα ακόμη στοιχείο που τείνουμε να παραβλέπουμε, ότι η κατάσταση μπορεί να περιπλακεί περισσότερο με τη **διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης**. Η συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν επεζήτησε να δεσμεύσει τα μελλοντικά μέλη της ότι θα ενταχθούν στο ευρώ. Ουδεμία υποψήφια χώρα οφείλει κατά την εξέταση της αίτησής της για ένταξη να ικανοποιεί τα κριτήρια σύγκλισης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε τις προϋποθέσεις για την είσοδο νέων μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δηλαδή όχι στο νομισματικό πυρήνα “την εμπέδωση μιας λειτουργούσας οικονομίας της αγοράς καθώς και την ικανότητα να αντέξουν στην ανταγωνιστική πίεση και στις δυνάμεις της αγοράς”. Έτσι σήμερα ουδείς αναμένει ότι τα νέα κράτη-μέλη θα υιοθετήσουν το ευρώ μετά την ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση που υπολογίζεται να γίνει το 2002 ή 2003 (μερικοί λένε το 2005), αλλά μόνο μετά από περαιτέρω διαδικασίες σύγκλισης και προσαρμογής που οδηγούν στην περίοδο μετά το 2010.

Βέβαια το νομισματικό οικοδόμημα του Μάαστριχτ περιέχει διάφορες γέφυρες μεταξύ των “εντός” και των “εκτός”. Άλλες γέφυρες προστέθηκαν μετά το Μάαστριχτ και μία από αυτές είναι ο Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών II.

Εδώ πάλι – προκλητικά – αυτή τη φορά θα ήθελα να κάνω μία παρένθεση. Ήταν το μοντέλο Μάαστριχτ έτσι όπως το περιγράψαμε και αν το περιγράψαμε σωστά, με τους νομισματικούς του διαχωρισμούς η μόνη δυνατή και επιθυμητή προοπτική για τη νέα Ευρωπαϊκή Ένωση; Είναι ένα ερώτημα που ετίθετο τότε, αλλά έχω την αίσθηση ότι δεν έχει μόνον ιστορική σημασία. Κατά τη γνώμη μου δεν ήταν η μόνη προοπτική. Θα μπορούσε κανείς να φανταστεί παραδείγματος χάρη όπως πρότεινε ένας πολύ γνωστός αναλυτής, ο Paul De Grauwe, μια θαρραλέα πολιτική λύση με δύο κεντρικά στοιχεία: Συμμετοχή όλων

ταυτόχρονα στη Νομισματική Ένωση και ενδυνάμωση των θεσμών της τελευταίας έτσι ώστε να υπηρετεί το στόχο της σταθερότητας των τιμών παρά το ότι όλοι θα προχωρούσαν μαζί.

Η Ευρώπη των δύο ταχυτήτων και τα άγχη των ‘εντός’ και ‘εκτός’

Η επιλογή όμως έγινε για ένα καθεστώς που ανταποκρίνεται στο μοντέλο της Ευρώπης των δύο ή περισσότερων ταχυτήτων. Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε και εξακολουθεί να προκαλεί, κατά τη γνώμη μου εύλογες πολιτικές και οικονομικές ανησυχίες, παρόλο που μερικές φορές δεν εμφανίζονται στην επίσημη συζήτηση.

Από πολιτική άποψη καθιέρωσε τις δύο κατηγορίες μελών που αναφέραμε προηγουμένως. Αυτή όμως είναι η στατική εικόνα, είναι η φωτογραφία της στιγμής που δείχνει τι θα γίνεται μετά το Μάιο του 1998. Υπάρχει και η δυναμική πλευρά του πράγματος, ο διαχωρισμός απειλεί πράγματι να εξασθενήσει τη διαπραγματευτική θέση των ‘εκτός’ έναντι των ‘εντός’ και το σπουδαιότερο να εξελιχθεί σε **μόνιμο καθεστώς** ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη.

Όλες βέβαια οι επίσημες δηλώσεις και οι διατυπώσεις της συνθήκης εκφράζουν την επιθυμία για το ακριβώς αντίθετο. Γιατί λοιπόν υπάρχει αυτός ο κίνδυνος μονιμότερου νομισματικού διαχωρισμού με περαιτέρω συνέπειες στον πολιτικό τομέα; Θα απλοποιήσω όσο γίνεται την απάντηση. Από πολιτική άποψη για τον απλό λόγο ότι μόλις δημιουργηθεί ένας πρώτος πυρήνας με περιορισμένη συμμετοχή τα μέλη του πιθανόν δεν θα θελήσουν να τον ανοίξουν ή να τον διευρύνουν. Στην περίπτωση αυτή η ιδέα των πολλών ταχυτήτων που υποτίθεται ότι θα διευκόλυνε την περαιτέρω ενοποίηση όλων, θα οδηγήσει στην πραγματικότητα ενός κλειστού και σκληρού πυρήνα. Είναι μια ανάλυση η οποία έχει βρει πρόσβαση και με ωραία τυπικά μοντέλα στην ακαδημαϊκή μας συζήτηση. Αντίθετα, και επαναλαμβάνω το αρχικό επιχείρημα, μια Νομισματική Ένωση με τη συμμετοχή όλων εξαρχής θα υπηρετούσε καλύτερα τον προβαλλόμενο ως τελικό στόχο.

Συζητώντας λοιπόν το ενδεχόμενο μιας “**κλειστής λέσχης**”, ρίχνουμε φως στις σχέσεις ανάμεσα στα μέλη του πυρήνα και ανάμεσα σε αυτά και στα “εκτός”. Σε περίπτωση εξωτερικών διαταραχών ορισμένες χώρες του πυρήνα θα επιθυμούσαν να ασκήσουν μια οικονομική πολιτική που οδηγεί σε χαμηλότερο πληθωρισμό και αδιαφορεί ως ένα βαθμό για τη σταθεροποίηση της παραγωγής. Άλλες θα επεδίωκαν το ακριβώς αντίθετο: αυτή είναι πιο συγκεκριμένα η διαφορά ανάμεσα σε Γερμανία και Γαλλία. Αν υποθέσουμε τώρα ότι στο αυριανό ευρώ και τους θεσμούς του δεν συμμετείχε εξαρχής η Ιταλία αλλά μόνον η Γαλλία και το τρόπον τινά γερμανικό μπλοκ, και αν υποθέσουμε ότι η Γερμανία έχει σε αυτό περισσότερο βάρος, η Ιταλία δεν θα γίνει ποτέ δεκτή. Το αντίθετο ισχύει αν η γαλλική θέση είναι δυνατή. Ετσι εξηγείται και η επιμονή της Γαλλίας για τη συμμετοχή των λατινικών χωρών του Νότου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Από τις ισορροπίες θα εξαρτηθεί επίσης

και η οικονομική πολιτική που θα εφαρμόζεται στις χώρες του πυρήνα αλλά τελικά θα έχει συνέπειες και για τις “εκτός”.

Τώρα μια δεύτερη εύλογη ανησυχία των “εκτός”, πάντα στο πλαίσιο που εξετάζουμε εδώ, ήταν και παραμένει (και είναι μια συζήτηση έντονη στον ευρωπαϊκό χώρο) ότι το κοινό νόμισμα μπορεί να εξελιχθεί σε εφαλτήριο για περαιτέρω πολιτική ενοποίηση των χωρών του πυρήνα, πχ με την καθιέρωση νέων θεσμών και πολιτικών, από τους οποίους αποκλείονται οι υπόλοιπες. Δηλαδή οι χώρες “εκτός”, δεν θα έμεναν μόνον απλά εκτός Νομισματικής Ένωσης αλλά και εκτός νέων θεσμών προς την κατεύθυνση της πολιτικής ενοποίησης των “εντός”.

Υπενθυμίζω ότι η Γερμανία πάντοτε συνέδεε τη νομισματική με την πολιτική ένωση. Οσο ασαφείς κι αν ήταν οι αντιλήψεις για την τελευταία, ένα παρέμεινε σταθερό στοιχείο των γερμανικών ιδεών το οποίο δεν έχει εξαφανιστεί από τη δημόσια συζήτηση: ότι η Νομισματική Ένωση, το νέο νόμισμα κλπ, χωρίς εμβάθυνση της πολιτικής ένωσης θα στεκόταν σε ασθενείς βάσεις.

Ήταν ή είναι υπερβολικά τα άγχη των υποψηφίων “εκτός”; Κατά τη γνώμη μου **μια μινιμαλιστική λύση τους επόμενους μήνες θα περιόριζε τις πιθανότητες του μελλοντικού ανοίγματος νομισματικού πυρήνα**. Πολλά δηλαδή θα εξαρτηθούν από τον αριθμό των χωρών που θα ενταχθούν στον πυρήνα. Αν θέλετε αυτό δείχνει επίσης πώς και γιατί η ελληνική πλευρά, η Ελληνική Κυβέρνηση, οι ελληνικές πολιτικές δυνάμεις θα πρέπει λογικά να ενδιαφέρονται για τις εξελίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο. Στο παράδειγμά μας, το αν θα περάσει η Ιταλία στην τρίτη φάση εξ αρχής είναι κάτι που μας ενδιαφέρει άμεσα.

Από **οικονομική άποψη** οι ανησυχίες αφορούσαν και αφορούν πιθανές επιπτώσεις της δημιουργίας ενός νομισματικού πυρήνα πάνω στην οικονομία και στην πολιτική σύγκλιση των εκτός ευρώ. Ο αποκλεισμός από το ευρώ θα έδινε το έναυσμα για κερδοσκοπικές επιθέσεις εναντίον των ασθενών νομισμάτων, θα επιβάρυνε τις οικονομίες τους με αυξημένα επιτόκια, και θα δυσκόλευε την περαιτέρω σύγκλιση. Με άλλα λόγια, οι χώρες του πυρήνα θα εξασφάλιζαν τους οικονομικούς τους στόχους, σταθερότητα των τιμών και ούτω καθεξής, εις βάρος των άλλων. Αυτό θα μπορούσε να λειτουργήσει ως καταλύτης για διεργασίες διάλυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδίως του κυριότερου επιτεύγματός της, της εσωτερικής αγοράς. Εξαρτάται βέβαια από τον αριθμό των “εκτός”. Πάντως θα διατάρασσε κατά τρόπο θα έλεγα ανεπίτρεπτο τις σχέσεις ανάμεσα στις δύο ομάδες χωρών.

Ετσι εξηγείται γιατί από την ώρα που εμφανίσθηκε στον ορίζοντα η προοπτική των δύο ταχυτήτων, οι χώρες του “Νότου” υιοθέτησαν ουσιαστικά **στρατηγικές αποφυγής της δεύτερης ταχύτητας**. Κεντρικό τους χαρακτηριστικό: Αφού το τραίνο δεν σταματά, αναπτύσσουμε εμείς ταχύτητα. Πράγματι σε Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία επιδιώχθηκε με επιμονή η έγκαιρη εκπλήρωση των κριτηρίων, ώστε οι χώρες αυτές να περάσουν στην πρώτη ταχύτητα! Ελυσαν το πρόβλημα επιταχύνοντας με ευνοϊκό για τη βραδυπορούσα Ελλάδα επακόλουθο να μειωθούν οι πιθανότητες μιας μινιμαλιστικής λύσης.

Συντονισμός και συνεργασία των “εντός” και “εκτός”

Βέβαια η Συνθήκη ΕΕ και μεταγενέστερες αποφάσεις δεν άφησαν τις σχέσεις ανάμεσα στους “εντός” και τους “εκτός” μετέωρες. Υπάρχουν δηλαδή γέφυρες ανάμεσα στις δύο ομάδες χωρών. Παρά τις παρεκκλίσεις και ελεύθερες επιλογές (opting outs ή opting ins), **όλα** τα κράτη-μέλη αναλαμβάνουν να συντονίζουν την οικονομική τους πολιτική, να διαμορφώνουν τη δημοσιονομική τους πολιτική με τρόπο ώστε να αποφεύγονται υπερβολικά ελλείμματα (δηλαδή υποτάσσονται στη λεγόμενη διαδικασία των υπερβολικών ελλειμμάτων αν και όχι στις ρυθμίσεις που προβλέπουν κυρώσεις. ΣυνθΕΕ, άρθρο 104c), οφείλουν κατά τεκμήριο να διαμορφώνουν τη συναλλαγματική τους πολιτική ως υπόθεση κοινού ενδιαφέροντος (ΣυνθΕΕ άρθρο 109m), καλύπτονται από το σύστημα συμπαράστασης σε περιπτώσεις κρίσεων ισοζυγίου πληρωμών (ΣυνθΕΕ άρθρο 103α) και συμμετέχουν πλήρως στο περιβόητο ECOFIN που θα ρυθμίζει αυτά τα θέματα.

Με άλλα λόγια διαμορφώνεται ένα πλέγμα θεσμικών διασυνδέσεων ανάμεσα στους “εντός” και στους “εκτός”, που καλύπτει και τις συναλλαγματικές σχέσεις. Θα ήθελα να σταθώ λίγο σε αυτές, γιατί αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία για μας, και γιατί η Ελλάδα βρίσκεται ήδη μπροστά σε πιεστικά διλήμματα τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπίσει τα επόμενα χρόνια – ειδικά στον τομέα της συναλλαγματικής πολιτικής.

Οι δύο οπτικές για τη συμμετοχή στο ΜΣΙ

Η συζήτηση έχει επικεντρωθεί στο ζήτημα του Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών II που θα συνέδεε το ευρώ με τα νομίσματα των “εκτός”. Εδώ ουσιαστικά υπάρχουν δύο οπτικές. Η πρώτη αφορά τη στάση των χωρών με σκληρά νομίσματα. Αρκεί εδώ να παραπέμφουμε σ’ ένα σημαντικό (αν και όχι μοναδικό) κίνητρο που έχουν οι “εντός” να συνδέσουν το ευρώ με τα νομίσματα των άλλων που θα μείνουν εκτός και αυτό είναι απλά εμπορικό. Δηλαδή επιθυμούν να περιορισθεί η ευχέρεια των “εκτός” να χρησιμοποιούν τη συναλλαγματική πολιτική ανταγωνιστικά: η στάση αυτή επηρεάστηκε από τις εξελίξεις την περίοδο 1992-1993, η οποία πραγματικά διατάραξε ή φάνηκε ότι διατάραξε τα εμπορικά ρεύματα, ιδίως των μεγάλων χωρών.

Αλλά τι γίνεται από τη σκοπιά των ίδιων των “εκτός”; Τι κίνητρα θα είχαν να δεχθούν να μείνουν εκτός ευρώ και να δεχθούν ένα μηχανισμό που τους δεσμεύει στον κρίσιμο τομέα της συναλλαγματικής πολιτικής;

Εδώ βέβαια υπενθυμίζω την ανάλυση του προηγούμενου ομιλητή R. McDonald: Η κατάσταση διαφέρει από χώρα σε χώρα. Θα περιοριστώ να απαντήσω στο ερώτημα πολύ σύντομα σε σχέση με μια μικρή χώρα όπως η Ελλάδα, με υψηλό πληθωρισμό και ελλείμματα σε σχέση με τους άλλους. Η απάντηση μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: Με τη συμμετοχή στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών II η Ελλάδα θα μπορούσε **να αντλήσει αξιοπιστία**. Πρόκειται για την έννοια -κλειδί. Και θα μπορούσε να αντλήσει αξιοπιστία για δύο αλληλένδετους λόγους:

(α) γιατί ο ΜΣΙ-II συμπληρώνει τους υπόλοιπους θεσμικούς δεσμούς της με την Ευρωπαϊκή Ένωση σε συνδυασμό με άλλες διατάξεις και με τη γενικότερη φιλοσοφία της συνθήκης (“χώρες με προσωρινή παρέκκλιση”), ενισχύεται ο προσωρινός χαρακτήρας της μη ένταξης. Αλλωστε ο ΜΣΙ δεν θα είναι άκαμπος, δεδομένου ότι αφήνει σημαντικά περιθώρια διακύμανσης των ισοτιμιών έναντι του ευρώ. Ίσως βοηθούσε να πέσουν και τα επιτόκια, αυτό θα μπορούσαμε να το συζητήσουμε.

(β) Από καιρό εφαρμόζεται στην Ελλάδα πολιτική σύγκλισης. Τουλάχιστον ονομαστικής σύγκλισης. Η πολιτική αυτή στηρίζεται σε μία γενικότερη συγκατάθεση των πολιτικών δυνάμεων. **Με τη συμμετοχή λοιπόν στο ΜΣΙ-II, η χώρα θα διαδίδωνε τη δέσμευσή της να συνεχίσει τρόπον τινά απαρέγκλιτα στο μονοπάτι της προσαρμογής.**

Με άλλα λόγια, η συμμετοχή στο ΜΣΙ-II μπορεί να ιδωθεί ως εργαλείο προσαρμογής και (κυρίως) σαν ένας τρόπος για να εκβιασθούν επιτέλους οι περιβόητες διαρθρωτικές αλλαγές, τις οποίες όλοι με κάθε ευκαιρία χαρακτηρίζουμε ως αναγκαίες.

Η ελληνική κυβέρνηση, πάντως, έχει ανακοινώσει επίσημα ότι η χώρα δεν πρόκειται να συμμετάσχει στην πρώτη ομάδα του ευρώ “όπως έχει δικαίωμα” (υφ. Οικ. κ. Δρύς). Βέβαια, το ξέρουμε, το θέμα δεν εξαντλείται με φορμαλιστικά επιχειρήματα τα οποία κοντεύουν να γίνουν επιδημία στον τόπο. Το ερώτημα δεν είναι “αν έχουμε το δικαίωμα ή όχι”, το ερώτημα είναι για ποιους ουσιαστικούς λόγους αποφασίζουμε να πάρουμε μέρος ή να μην πάρουμε μέρος. Στο κάτω-κάτω της γραφής δικαίωμά μας είναι να μην πάρουμε μέρος στο ευρώ όπως είναι και δικαίωμά μας να μην επεκτείνουμε και τα χωρικά ύδατα στα δώδεκα μίλια στο Αιγαίο! Αυτά για να δείξω τη διάσταση του νεοελληνικού φορμαλισμού σε κρίσιμα θέματα!

Δεν συζητώ τώρα την τεχνική πτυχή της κυβερνητικής πολιτικής, απλώς προτείνω για συζήτηση μία ερμηνεία: Αν υπάρχει τέτοια επιλογή, τότε ο πραγματικός λόγος πρέπει να αναζητηθεί στην αβεβαιότητα που κυριαρχεί στο εσωτερικό μέτωπο: Τι μπορεί πράγματι να περάσει η κυβέρνηση και τι δεν μπορεί; Γενικά θα έλεγα **η μη ένταξη στο ΜΣΙ επιτρέπει γενικά στις χώρες εκτός ευρώ να ακολουθήσουν ένα διαφορετικό μείγμα οικονομικής πολιτικής που ενδεχομένως οδηγεί σε ένα διαφορετικό συνδυασμό πληθωρισμού και συναλλαγματικής πορείας από εκείνο το μείγμα που θα ήταν δυνατό μετά από την ένταξη στο ΜΣΙ.** Αυτό ίσως θα είναι χρήσιμο για τα επόμενα εκλογικά χρόνια που έρχονται.

Στις σελίδες που ακολουθούν δημοσιεύονται σε μετάφραση οι αναλύσεις των κ.κ. J. Trumpf και W. Wessel πάνω στο θέμα του θεσμικού οικοδομήματος της ΕΕ μετά την έναρξη της ΟΝΕ. κατά τη διάρκεια του Συμποσίου που διοργανώθηκε από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, το Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών και τις “Προβλέψεις” — την ελληνική έκδοση του Economist Intelligence Unit, με θέμα: Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Η Προηγούμενη και η Επόμενη Ημέρα. Συνέπειες στην Αρχιτεκτονική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.